

CZU: 343.7(498)"15"

INFRAȚIUNILE CONTRA PATRIMONIULUI ÎN DREPTUL MEDIEVAL ROMÂNESC

Igor CIOBANU, Artur COTRUȚĂ

Universitatea de Stat din Moldova

În articolul de față sunt reflectate aspecte ce țin de abordarea infracțiunilor și aplicarea sancțiunilor în normele dreptului penal românesc prin principiile specifice epocii. Cele mai vechi regulamente penale scrise au fost comentariile juriștilor bizantini, după care au fost tipărite pravilele domnitorilor Vasile Lupu și Matei Basarab. Infracțiunilor ce țin de patrimoniu li se acorda o atenție specifică atât în Legea Țării, cât și în pravilele elaborate la curțile din Iași și București. Sancțiunile erau în special pecuniare – în caz de recidivă și corporale sau capitale – în dependență de obiectul infracțiunii și statutul victimei.

Cuvinte-cheie: infracțiune, sancțiune, furt, jaf, tâlhărie, escrocherie, semne de hotar, pagube, plată.

THE CRIMES AGAINST PATRIMONY IN THE ROMANIAN MEDIEVAL LAW

This article reflects the issues related to the approach of crimes and the application of sanctions in the criminal norms of the Romanian criminal law through the principles specific to the investigated epoch. The oldest written criminal regulations were the comments of the Byzantine jurists, and then there were printed the rules of the rulers Vasile Lupu and Matei Basarab. To the crimes against patrimony it was given special attention both in the Law of the Country and the rules elaborated at the Iasi and Bucharest courtyards. The sanctions, in particular, were pecuniary in case of recidivism and corporal or capital, depending on the object of the crime and the status of the victim.

Keywords: crime, sanction, theft, robbery, burglary, scam, landmarks, damages, payment.

Introducere

În contextul noțiunii de patrimoniu, prin bunuri se înțelege atât lucrurile ce compun averea unei persoane, cât și toate drepturile ce au un conținut economic aparținând acelei persoane. Într-o formulă comprimată putem considera patrimoniul ca totalitatea drepturilor persoanei asupra bunurilor ce constituie averea acelei persoane [1]. Mentalitatea medievală a oamenilor în ceea ce ține de patrimoniu depindea de mai mulți factori: legea pă-mântului, credința populară, datini, legea creștină. Însumate, toate acestea țineau de prerogativele de a înfăptui dreptate oamenilor bătrâni ai obștii și mai târziu înputernicirile au fost transferate vornicului. Patrimoniul, în sens medieval românesc, era comun al obștei (ex., teren agricol, câmp de pășunat, baltă, pădure, o parte a roaderi etc.) și în același timp fiecare avea proprietatea sa. În caz de divorț fiecare știa partea sa care se numea zestre. Actualmente, este foarte complicat a delimita în cadrul comunității medievale patrimoniul obștei și al fiecărui individ în parte.

Rezultate și discuții

Furtul și jaful se numeau tatibă. Furturile erau clasificate ca norme juridice ale epocii: furturi mari și furturi mici. Furturile mari erau acelea când se însușeau pe nedrept bunuri prețioase și când se provocau pagube prin săvârșirea infracțiunii (de exemplu, se strica lăcățul sau se deteriora peretele). Furturile mici erau infracțiuni în urma cărora valoarea bunului furat era neînsemnată și nu se provocau pagube [2]. Tentativa de furt demonstrată în instanța de judecată era sancționată. Pentru declarații false în instanță familia infractorului era judecată ca complice la furt. Negustorii care nu achitau vama domnească erau judecați pentru furt. Furturile mici se mai numeau potlogării. Nu se pedepseau ca hoți: cel ce fură ceva de egală valoare cu ceea ce i se datora, sau spre a glumi, sau cel puțin spre a mânca și a se îmbrăca, sluga care fura cât îi era remunerarea, copilul care fură de la părinți sau soția de la soț, și invers [3].

Furtul se pedepsea cu plăți în bani dacă infractorul era în stare să acopere costul și valorarea bunului sus-tras; amenzile erau de obicei duble sau triple. Neachitarea creanțelor se judecau ca furt. Pentru furturile de instrumente ca pedepse se stabilea plata. Paznicii care comiteau furturi nu primeau simbria până nu era restabilă paguba. Furtul unui car era pedepsit cu amendă dublă. Furturile de plug sau de lama plugului se sancțio-nau cu stabilirea unei plăți de 12 galbeni pentru fiecare zi de la comiterea infracțiunii. Furtul de la negustori

străini era sancționat prin amenda dublă a bunului ce a fost furat [4]. Potrivit tratatului de comerț încheiat de moldoveni cu brașovenii la 1449, cel care nu da garant era considerat cu furt și în cazul cel mai bun (cum este acel al tratatului) pierdea obiectul [5].

Furtul se pedepsea cu bătaia, ca instrumente fiind folosite toiagul și bâta, infractorii fiind plimbați goi prin târg dacă nu erau în stare să achite costul bunului furat. Pentru furtul a doua oară a unui lucru de valoare mică se tăia cartilajul de la nas. Sustragerea obiectelor simple din biserică se sancționa cu amputarea unei părți de nas sau a unei bucăți de la o ureche. Slujitorii care furau de la stăpâni prima dată erau sancționați prin tăierea unei bucăți de urechi sau a nasului. În țările române economia era agrară, normele juridice erau elaborate pentru a proteja dezvoltarea agriculturii, viticulturii, animalele de tracțiune și bunurile din patrimoniu ce țineau de lucrările în câmp. Rolul primordial pe care îl avea agricultura în economie a influențat și stabilirea pedepselor pentru furt în timpul secerișului sau străngerii roadelor, acestea fiind mai severe spre deosebire de alte sezoane ale anului. În timpul străngerii roadelor cei care intrau în câmp străin și strângeau roadele erau biciuiți și li se tăiau hainele. Furtul de cereale săvârșit prima dată era pedepsit cu o sută de lovituri de bici, a doua oară – cu două sute de lovituri, stăpânul câmpului primea de la inculpat și plata despăgubirilor. Tentativa de furt reușit sau nereușit al vitelor, care fiind gonite erau mâncate de fiarele sălbatice, era sancționată prin orbirea făptuitorului [6]. Boierii care, furând, provocau răni victimelor erau pedepsiți cu excluderea din societate.

Furtul săvârșit a treia oară se pedepsea cu moartea prin decapitare, strangularea sau ridicarea în furci. Furtul de moaște sfinte din biserică era pedepsit cu moartea. Slujitorii care furau a doua oară de la stăpânul pe care îl serveau erau pedepsiți cu moartea. Infractorul care era depistat a treia oară că a furat cereale la fel era pedepsit cu moartea. Hoții care acționau, înarmați, pe drumurile comerciale erau pedepsiți cu moartea sau trimiși la ocnă [7]. Conform Tratatului moldo-polon din 1540, dacă cineva își găsea marfa la o altă persoană, acea persoană urma să fie spânzurată pentru furt, dacă nu se făcea dovadă că a cumpărat marfa și nu da garant [8]. Erau situații când pedepsele pentru furt erau diferite pentru aceeași vină; hoții de biserică erau sancționați cu spânzurătoarea sau arderea de vii.

Tâlhăria era o infracțiune gravă, săvârșită de către tâlhari înarmați cu arme. Tâlharii întreprindeau acțiuni de banditism în apropierea orașelor, târgurilor și la intersecția drumurilor comerciale. În Moldova și în Țara Românească înainte de jumătatea sec. al XIV-lea exista o serie de drumuri locale care legau centrele mai importante, de obicei locurile unde își aveau reședința liderii locali și administrația domnească, unde se practicau schimburile de mărfuri și relațiile economice [9]. Domnul și instituțiile domnești urmăreau să asigure liniștea și securitatea populației indiferent de regiune, sat, oraș sau drum. Tâlharii puneau în pericol activitatea economică și dezvoltarea statului și a populației civile.

Tâlhăria era pedepsită prin trimiterea la ocnă sau cu moartea. Grupul de tâlhari prinși era pedepsit cu pedeapsa capitală a tuturor, nu doar a liderului. Domnul Moldovei Constantin Cantemir avea obiceiul de a condamna tâlharii la moarte, după care corpurile acestora erau tăiate în patru și înfipte în țărșuși pe marginile drumurilor [10]. Mihai Racoviță avea și el obiceiul de a-i pedepsi pe tâlhari: îi ridica în furci legați de picioare cu capul jos, fiind lăsați să moară în chinuri [11]. Boierii învinovați de recidivă în tâlhării erau condamnați la muncă în mine [12].

Escrocheria – dobândire ilicită a bunurilor prin abuz de încredere sau înșelăciune, se califica în instanța de judecată ca furt. Normele juridice ale epocii calificau înșelăciunea ca fapte de a învăța pe cineva să comită infracțiuni sau să se abată de la obiceiurile creștinești. Escrocheria se condamna la moarte prin decapitare. În cazurile în care infractorul nu putea să compenseze prejudiciul cauzat și averea acestuia nu acoperea costul bunurilor sechestrare, făptașul era bătut și exclus din societate. *Casapii* (măcelarii) și *pitarii* (brutarii), comercializând produse specifice profesiei ce-i caracterizează, prin acțiunile lor frauduloase amăgeau cumpărătorii: la cântar, la calitate, cantitate, greutate. Erau pedepsiți cu ținutarea urechii într-un stâlp pe un termen de o zi [13].

Vinderea copiilor străini și a robilor străini era, conform normelor juridice ale vremii, o infracțiune de patrimoniu și nu infracțiune contra familiei [14]. Nu se permitea vinderea copiilor creștini evreilor și musulmanilor.

Încălcarea semnelor de hotar consta în distrugerea, mutarea și nesocotirea semnelor de hotar; se pedepsea cu amendă numită hatalm. Era o infracțiune de patrimoniu săvârșită cu scopul de a însuși bunul imobil al proprietarului și de a-și însuși fructul [15]. Țăranul care schimba hotarul și îndeplinea lucrările de primăvară, fiind prins, era pus să restabilească hotarul și nu avea dreptul la pretenții asupra roaderi sau muncii îndeplinite. Pricinile cu privire la schimbarea hotarului se judecau la locul acelu hotar [16].

Incendierea caselor și holdelor era considerată, conform izvoarelor de drept ale epocii, o infracțiune ușoară [17]. Dacă se constata în instanța de judecată că infractorul intenționat a provocat incendiul locuinței sau holdelor pentru a provoca pierderi sau a-i lua viața stăpânului, era pedepsit la moarte prin ardere [18]. Fapta se sancționa: persoana acuzată de incedierea caselor și holdelor era impusă să achite o plată dublă sau triplă din costul total al pierderilor [19]. Incendierea grajdurilor, locurilor special amenajate pentru depozitarea paielelor și a fânului se sancționa cu o amendă care valora costul stricăciunilor și făptașului i se amputau mâinile [20].

Fuga țăranilor de pe domeniu și acceptarea acestora în alte comunități era o infracțiune care, conform normelor juridice ale epocii, era ceva de genul venit ratat pentru stăpânul acestuia. În caz că se depista fuga țăranului, persoanele de la care acesta cerea adăpost erau obligate să-l returneze stăpânului său [21]. Dacă țăranul fugar îndeplinea munci pe teritoriul noului domeniu, posesorii satului sau administrația așezării erau obligați să achite o amendă ce egala cu venitul ratat al feudalului sau al domniei [22].

Provocările de pagube erau infracțiuni ușoare, care se soldau, de obicei, cu pierderea sau deteriorarea unui bun. Conform normelor juridice medievale, pagubele se divizau în:

- 1) pagube de bunuri personale;
- 2) paguba unui animal;
- 3) paguba roadei din țarină sau livadă;
- 4) incendierea din neatenție [23].

Provocările de pagube se sancționau. Astfel, persoanele care provocau pagube trebuiau să achite o amendă dublă sau triplă care să acopere pierderile. Făptașul care a ucis sau a traumatizat din neatenție animalul era obligat să plătească costul animalului. În categoria animalelor pierderea cărora se considera pagubă intrau: bovinele, cabalinele, caninele, ovinele etc. Se considera pagubă și rănirea animalului, care în urma rănilor primite nu putea să facă același lucru pentru stăpân pe care îl efectua anterior traumei. Tăierea pomului fructifer era la fel considerată o pagubă, făptașul fiind impus să achite costul pomului și al roadei [24].

Normele juridice ale epocii sancționau și tentativa de provocare a unei pagube. Persoanele care goneau păzitorii de vite (vitele rămase fără paznic erau sub riscul de a cădea pradă fiarelor) erau pedepsite cu scoaterea ochilor. Persoanelor care tăiau copaci, vița de vie, celor care dărâmau intenționat case și grajduri străine pentru a folosi materialul în construcții li se tăiau mâinile fără a aștepta judecata [25].

Dacă infractorul elibera noaptea ovinele din grajd și acestea erau sub riscul de a cădea pradă fiarelor sălbatice, el era sancționat cu spânzurătoarea. În cazul în care persoanei i-a fost încredințată o sumă de bani pentru păstrare și aceasta trebuia s-o întoarcă, însă a cheltuit-o, era pedepsită cu decapitarea.

Răpirea animalelor și vătămarea acestora erau infracțiuni prin a căror săvârșire posesorii erau lipsiți de mijloacele de tracțiune, neputând efectua și lucrările în câmp. Pentru răpirea unui animal sancțiunea era muștrarea, returnarea animalului furat sau a altui animal cu aceeași valoare; se mai practica și achitarea unei amenzi ce echivala cu prețul animalului furat.

Concluzii

Societatea avea reguli morale și spirituale de care țineau cont toți, acestea fiind norme creștinești și norme de conduită a obștii în colaborare cu biserica, statul. Infracțiunile contra patrimoniului erau catalogate ca punând în pericol evoluția societății, deoarece dacă dispărea un bun din proprietatea cuiva, statul era lipsit de impozite, biserica – de contribuții, obștea își pierdea condițiile necesare vieții cotidiene, proprietarul fiind lipsit de posibilitatea de a-și câștiga existența pe o perioadă de timp determinată sau nedeterminată.

Referințe:

1. BRÂNZĂ S. *Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului*. Chișinău: „Tipografia Centrală”, 2005, p.150. ISBN 9975-70-414-X
2. *Carte Romanească de învățătură 1646*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1961, p.65.
3. *Enciclopedia Românei*. Vol.I. București: Asociația Științifică Pentru Enciclopedia României, 1938, p.398.
4. *Îndreptarea Legii 1642*. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1962, p.121-122.
5. COSTĂCHEL, V., PANAITESCU, P.P., CAZACU, A. *Viața feudală în Moldova și Țara Românească*. București: Editura Științifică, 1957, p.485.
6. *Îndreptarea Legii 1642*, p.121-122.
7. *Carte Romanească de învățătură 1646*, p.58.
8. COSTĂCHEL, V. PANAITESCU, P.P., CAZACU, A. *Op. cit.*, p.485.

9. RĂDVAN, L. *Orașele din Țările Române în Evul Mediu*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011, p.342. ISBN 978-973-703-693-3
10. NECULCE, I. *Letopiseșul Țării Moldovei*. Chișinău-București: Litera Internațional, 2001, p.95. ISBN 973-8358-33-7, ISBN 9975-74-387-0,
11. Ibidem, p.280.
12. *Enciclopedia Românei*. Vol.I, p.398.
13. GIURESCU, C.C. *Istoria Românilor*. Vol.III. Partea a doua. București: Fundația Regală pentru literatură și artă, 1943, p.544.
14. *Carte Românească de învățătură 1646*, p.67.
15. Ibidem, p.54.
16. Ibidem.
17. ARAMĂ, E., COPTILEȚ, V. *Istoria Dreptului Românesc*. Chișinău: CEP USM, 2012, p.65. ISBN 978-9975-53-129-0
18. *Îndreptarea Legii 1642*, p.289.
19. ARAMĂ, E., COPTILEȚ, V. *Op. cit.*, p.65.
20. *Îndreptarea Legii 1642*, p. 289.
21. *Carte Românească de învățătură 1646*, p.56.
22. Ibidem.
23. *Îndreptarea Legii 1642*, p.286-287.
24. Ibidem.
25. *Enciclopedia Românei*. Vol.I, p.398.

Date despre autori:

Igor CIOBANU, doctor, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: bpap.iciobanu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2569-5991

Artur COTRUȚĂ, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: arturcotruța@yahoo.com

ORCID: 0000-0003-4082-0356

Prezentat la 12.09.2018